

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Magdalena Wegner

KRĘGI NAPRAWCZE JAKO FORMA ROZWIĄZYWANIA KONFLIKTÓW W SZKOŁACH

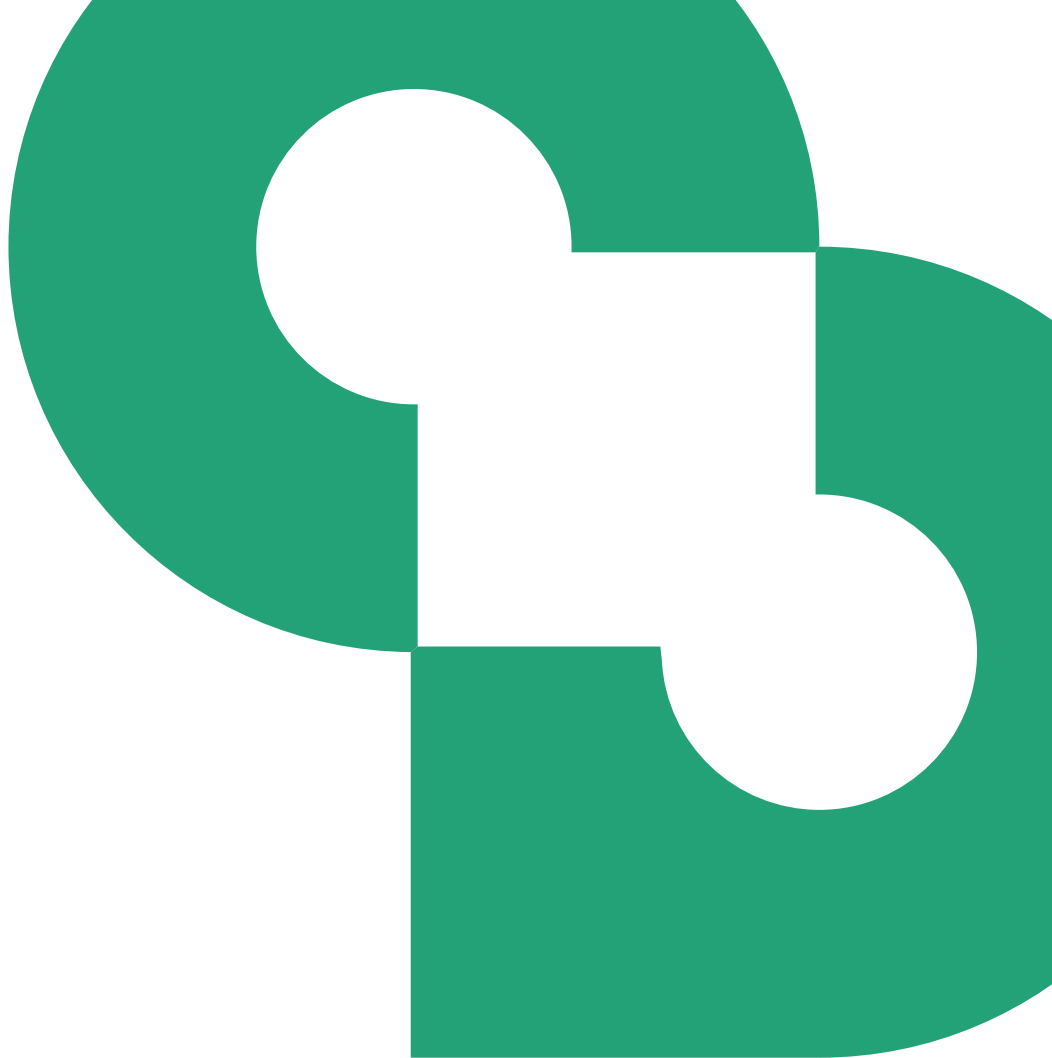

Ucz
otwartości

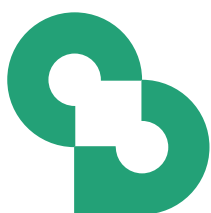

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

KRĘGI NAPRAWCZE JAKO FORMA ROZWIĄZYWANIA KONFLIKTÓW W SZKOŁACH

Magdalena Wegner

Ucz
otwartości

Artykuł „Kręgi Naprawcze jako forma rozwiązywania konfliktów w szkołach” ma na celu przedstawienie metody Kręgów Naprawczych, genezy ich powstania i metodologii stosowania oraz określenie szans i wyzwań przy wprowadzaniu tego podejścia do szkół.

Materiały są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji. Więcej o wolnych licencjach: <http://creativecommons.pl>.

Wykorzystanie tekstu zastrzeżone wyłącznie do działań nieodpłatnych.

***

Autor: Magdalena Wegner

Redakcja/korekta: Emilia Kędziorek

Artykuł powstał dzięki partnerstwu z International Rescue Committee (IRC).
Poglądy wyrażone w artykule niekoniecznie odzwierciedlają poglądy IRC.

**CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ**

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
tel. 22 622 00 89
www.ceo.org.pl
Warszawa 2023

KONFLIKTY W SZKOLE

Konflikty w szkole są stale obecne. Pojawiają się każdego dnia, raz są mniejsze, raz większe, czasem uczniowie i uczennice rozwiązują je między sobą sami, a czasem potrzebują wsparcia.

Oprócz konfliktów między uczniami i uczennicami pojawiają się też konflikty między pracownikami szkoły a uczniami i uczennicami, między nauczycielami i rodzicami, między różnymi pracownikami szkoły.

Szkoły potrzebują skutecznych narzędzi do rozwiązywania konfliktów w grupach oraz narzędzi, które będą zapobiegać powstawaniu nowych konfliktów i ich eskalacji.

Nauczyciele, z powodu braku skutecznych narzędzi, stosują czasem metody, które niestety nie tylko nie pomagają, ale mogą też pogorszyć sytuację.

POTENCJALNE PUŁAPKI W PODEJŚCIU NAUCZYCIELI DO KONFLIKTU MIĘDZY UCZNIAMI LUB MIĘDZY UCZNIAMI A PRACOWNIKAMI SZKOŁY

Ignorowanie konfliktu – może prowadzić do pogłębiania się konfliktów, zamiast do ich rozwiązania. Zajęcie się konfliktem odłożone w czasie jest o wiele bardziej wymagające. Zwiększa napięcia, powoduje spadek wzajemnego zaufania.

Wymaganie, by dzieci same rozwiązały konflikt – dzieci nie zawsze mają dostateczne kompetencje, by konstruktywnie zająć się konfliktem, przez nieumiejętne próby rozwiązania mogą go tylko pogłębić. Może być też tak, że dzieci mają umiejętności, ale pozostając w dużych emocjach, nie mają do tej wiedzy dostępu.

Podawanie rozwiązań – rozsądzanie i podawanie rozwiązania mogą co prawda załatwić sprawę, ale czasem tylko pozornie, nie uczą bowiem dzieci, jak sobie radzić z kolejnymi sytuacjami konfliktowymi bez wsparcia nauczycielki/la. Podawanie rozwiązań mocno też obciąża nauczycielkę/la, przerzucając na nią/niego odpowiedzialność za zażegnanie konfliktu i podążanie za rozwiązaniem, które może nie uwzględniać całości problemu.

Uwzględnianie tylko jednej perspektywy – branie pod uwagę jedynie zdania jednej ze stron konfliktu może prowadzić do niesprawiedliwego traktowania dzieci. Uczą się one przerzucania argumentami i tego, że konflikty rozwiązuje się przez udowadnianie, kto ma rację.

Silne reakcje emocjonalne – mogą prowadzić do eskalacji konfliktu i do poczucia wśród uczniów i uczennic, że nauczycielka/el bierze stronę któregoś z dzieci.

Jednym z narzędzi, których można użyć, aby wspierać rozwiązywanie konfliktów w grupach, są Kręgi Naprawcze.

GENEZA POWSTANIA KRĘGÓW NAPRAWCZYCH

Kręgi Naprawcze powstały w latach 90. XX wieku. Dominic Barter (twórca tego podejścia), obserwując sytuację w favelach w Rio de Janeiro w Brazylii, zaczął podejmować działania mające na celu zmianę podejścia do konfliktów społecznych.

Favele, będące domem około 6% populacji Brazylii (dane z 2010 roku), to obszary położone na obrzeżach dużych miast, charakteryzujące się domami wznoszonymi z odpadów, takich jak tektura, dykta czy blacha. W tych obszarach często brakuje dostępu do podstawowych zasobów, takich jak prąd i woda.

Są to obszary, gdzie powszechne są działania gangów narkotykowych i przemoc uliczna. Dzieci są włączane w działalność gangów.

W tych niebezpiecznych warunkach, kiedy konflikty są często rozwiązywane siłą, Dominic Barter postanowił podjąć działania i rozpoczął rozmowy z dziećmi i młodzieżą z faveli, aby zrozumieć realia ich życia, obawy i wyzwania, z którymi się zmagają.

Wspólnie z lokalną społecznością opracował system, który pozwolił na rozwiązywanie konfliktów inaczej niż przez brutalne kary czy groźby, uwzględniając całą społeczność dotkniętą konfliktem.

System ten bazuje na idei sprawiedliwości naprawczej i podstawowych założeniach Porozumienia bez Przemocy. Ten system został później nazwany Kręgami Naprawczymi i miał na celu nie tylko uwzględnienie racji stron konfliktu, ale także stopniową odbudowę więzi społecznych.

Badania nad Kręgami Naprawczymi w systemie edukacji

Badanie przeprowadzone w dwóch miejskich okręgach szkolnych w São Paulo wykazało, że działania 93% Kręgów Naprawczych zakończyło się konkretnymi ustaleniami, z których 95% zostało zrealizowanych w uzgodnionym terminie. Projekt pilotażowy przeprowadzony w miejskim okręgu szkolnym Campinas w 2009 roku przyniósł redukcję aresztowań uczniów o 98% w porównaniu z rokiem poprzedzającym wprowadzenie Kręgów Naprawczych.

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA KRĘGÓW NAPRAWCZYCH

Podstawowe założenia to:

Równość uczestników – w Kręgach Naprawczych każdy uczestnik jest traktowany na równi z innymi i ma równe prawo do zabrania głosu. Żaden uczestnik nie jest faworyzowany ani dyskryminowany ze względu na swoje pochodzenie, płeć, wiek, status społeczny czy pełnioną rolę. Nauczycielki/e i uczennice/uczniowie mają w kręgu równe prawa i równe obowiązki.

Dobrowolność uczestnictwa – uczestnictwo w Kręgu Naprawczym jest dobrowolne. Nikt nie jest zmuszany do udziału w kręgu, ale wszyscy, którzy w nim uczestniczą, deklarują chęć rozwiązania konfliktu lub sytuacji problemowej. Z zasady dobrowolności można skorzystać na dowolnym etapie procesu kręgów.

Wzajemne zrozumienie i empatia – podstawowym elementem Kręgów Naprawczych jest wzajemne zrozumienie i empatia między uczestnikami/czkami. W czasie trwania Kręgu Naprawczego wszyscy starają się usłyszeć perspektywę innych osób, ich uczucia, potrzeby, sposób odbioru danego zdarzenia.

Nie szukamy winy – Kręgi Naprawcze skupiają się na rozwiązywaniu problemów i odnowie relacji, a nie na szukaniu winnych czy karaniu za popełnione błędy. Celem jest znalezienie sposobów na naprawę szkody, zapobieganie eskalacji konfliktu i zadośćuczynienie doznanej krzywdzie oraz odbudowa relacji.

Współpraca i wspólne podejmowanie decyzji – uczestnicy/czki Kręgu Naprawczego wspólnie podejmują decyzje dotyczące sposobu rozwiązania konfliktu lub sytuacji problemowej. Współpraca jest kluczowym elementem procesu, a decyzje podejmowane są przy uwzględnieniu potrzeb i perspektyw wszystkich uczestników.

Proces oparty na dialogu – Kręgi Naprawcze opierają się na otwartym i szczerym dialogu między uczestnikami. W trakcie działania Kręgu Naprawczego wszyscy mają możliwość zabrania głosu, wyrażenia swoich uczuć i potrzeb oraz słuchania innych osób.

Mówimy o autorze czynu i odbiorcy czynu, zamiast o sprawcy i poszkodowanym (ofierze) – zmiana nazewnictwa przekierowuje nasze myślenie z myślenia o winie i osądzania na wzajemne zrozumienie i szukanie rozwiązań.

ETAPY PROCESU KRĘGÓW NAPRAWCZYCH

Główne etapy Kręgów Naprawczych to:

1. Zgłoszenie
2. Kręgi otwarcia
3. Krąg właściwy
4. Krąg zamykający

ZGŁOSZENIE

Do rozpoczęcia procesu Kręgów Naprawczych potrzebne jest zgłoszenie od dowolnej osoby ze społeczności. Zgłoszenie przyjmuje wyznaczona w społeczności osoba (często jest to kilka osób lub jest to rola pełniona rotacyjnie).

Zgłoszenia może dokonać odbiorca czynu, autor czynu lub dowolna osoba ze społeczności. Ważne jest, by na etapie przyjmowania zgłoszenia dokładnie ustalić, jaki jest jego temat, jakie wydarzenie zgłasza dana osoba.

Na tym etapie osoba zgłaszająca może powiedzieć, jakie znaczenie ma dla niej to wydarzenie.

ZGŁOSZENIEM MOŻE BYĆ:

- „Staś uderzył Jasia, kiedy ten dalej mówił, mimo że Staś poprosił go o zachowanie ciszy podczas lekcji”.
- „Anna pożyczyła zeszyt od polskiego od Zofii, żeby przepisać lekcje. Oprócz lekcji przepisała też wypracowanie, które było pracą domową, i oddała je do oceny nauczycielce. Nauczycielka później sprawdzała wypracowanie Zofii i wystawiła Zofii ocenę niedostateczną, ponieważ jej praca była taka sama jak praca Anny. Nauczycielka zmieniła też ocenę na niedostateczną Annie.”
- „Nauczycielka matematyki przedłużyła lekcje i kończy je 5-7 minut po dzwonku. Nie wszystkie osoby z klasy zdążają potem przebrać się na zajęcia WF, ostatnim razem nauczycielka WF wstawiła minusy osobom spóźnionym na zajęcia.”
- „Damian napisał na klasowym messengerze, że całował się z Basią i że to było beznadziejne doświadczenie, bo Basia nie umie się całować.”

ZGŁOSZENIEM NIE MOŻE BYĆ:

- „Jaś jest męczący, przeszkadza w lekcjach i nikt nie chce z nim siedzieć” – potrzebujemy tu konkretnego zdarzenia. Czyli np.: „W piątek, kiedy Krzyś siedział z Jasiem, Jaś szturchał go, zabrał mu kilka razy długopis i prosił Krzysia o powtórzenie prawie każdego polecenia nauczyciela.”
- „Uczniowie czują się niesprawiedliwie traktowani przez nauczycielkę biologii” – tu też brakuje opisu konkretnego zdarzenia, np.: „Podczas ostatnich zajęć nauczycielka biologii zapytana, czy może raz jeszcze wyjaśnić, na czym polega proces mitozy i mejozy, powiedziała, że nie będzie tracić czasu na tłumaczenie tego komuś, kto nie jest w stanie zrozumieć tego podczas jednych zajęć.”

Ten etap dokładnego ustalenia problemu jest niezwykle ważny. Jeśli go pominiemy lub zrobimy to niedokładnie, stworzy to problemy na kolejnych etapach. Może je bardzo wydłużyć, bo kolejne osoby będą podnosić kolejne tematy i trudno będzie doprowadzić do tego, by wszystkie osoby poczuły się usłyszane i rozumiane, kiedy stale będzie się pojawiać jakiś nowy wątek. Może to też utrudnić znalezienie rozwiązań (bo grupa nie będzie mieć jasności, jaki problem ma do rozwiązania).

Osobę zgłaszającą pytamy też, kto jej zdaniem może być zainteresowany, zaangażowany w dany konflikt.

KRĘGI OTWARCIA

Kręgów otwarcia przeprowadzamy kilka, czasem nawet kilkanaście w zależności od wielkości grupy.

Minimum to 3 kręgi otwarcia:

- Dla autora czynu
- Dla odbiorcy czynu
- Dla pozostałych osób – uczestniczką/kiem może być dowolna osoba ze społeczności, nie musi być świadkiem wydarzeń. Nawet jeśli nie brała w zdarzeniu udziału, mogą dotyczyć ją konsekwencje tych wydarzeń.

Czasem te pozostałe osoby dzielimy na mniejsze grupy. W szkole często po prostu dzielimy klasę na 3 grupy według numerów w dzienniku – chodzi o to, aby grupy nie były zbyt liczne, by każda osoba miała możliwość zadania pytań, bycia usłyszana, jeśli tego potrzebuje, a także, by ten krąg nie trwał za długo.

Czasem dzielimy grupę według „strony”, którą przyjmują uczestnicy – czy są bardziej po stronie autora czy odbiorcy czynu. Może to ułatwić pracę, ponieważ zdarzenie może mieć dla nich podobne znaczenie. Czasem prosimy, aby uczestnicy sami podzielili się na grupy i byli z tymi osobami, z którymi czują się bezpiecznie.

CO SIĘ DZIEJE W CZASIE KRĘGÓW OTWARCIA?

Jeśli jest to pierwszy krąg prowadzony dla danej społeczności, to przedstawiamy w skrócie zasady, mówimy, czego uczestnicy mogą się spodziewać.

Przez zadawanie pytań staramy się ustalić, co się wydarzyło w przekonaniu osób obecnych w tym kręgu otwarcia. Staramy się też pomóc uczestniczkom/om ocenić znaczenie tego wydarzenia. Ważnym elementem jest empatyczne słuchanie tego, co osoby mają do powiedzenia. Bez oceniania, bez nadmiernego dopytywania. Trudno jest podać tu konkretne przykłady pytań, jest to umiejętność, którą warto przećwiczyć prowadząc najpierw treningowe kręgi naprawcze, zanim zaczniemy pracować z realnymi konfliktami. Pytania, które będą dobre w jednym przypadku, mogą być niewłaściwe w innej sytuacji. W ocenie znaczenia pomaga wejście w kontakt z uczuciami, potrzebami, myślami i wyobrażeniami uczestniczek/ów. Można więc pytać np.: „Czy czułaś wtedy niepokój?” „Czy potrzebowałaś mieć więcej jasności?”

Chodzi o to, aby w procesie kręgu otwarcia uczestniczki/cy miały/mieli szansę lepiej zrozumieć, co dane zdarzenie dla nich znaczy, co jest w nim dla nich ważnego, i pomóc im uporządkować myśli związane z tym wydarzeniem. Dzięki temu będzie im później łatwiej uczestniczyć w kręgu właściwym.

Dajemy czas i przestrzeń, każdej osobie, które chce się wypowiedzieć. Nie każda z osób obecnych na kręgu otwarcia musi się wypowiedzieć, ale każda z osób powinna mieć taką możliwość. Możemy zapytać, kto jeszcze chciałby coś powiedzieć lub zapytać o proces. Jeśli kilka osób chce mówić w tym samym czasie, pozostawiamy im decyzję, kto będzie pierwszą osobą mówiącą.

Pod koniec sprawdzamy też, czy osoby te chcą dalej brać udział w tym procesie (zasada dobrowolności).

Należy sprawdzić, czy uczestnicy chcieliby wskazać jeszcze kogoś, kto mógłby być zainteresowany kręgiem, a nie został o nim poinformowany.

Nieprzeprowadzenie kręgów otwarcia bardzo utrudnia cały proces, osoby w nim uczestniczące nie mają pełnej jasności, na czym on polega (jeśli jest to pierwszy krąg w danej społeczności), co zmniejsza ich poczucie bezpieczeństwa. Osobom, które nie uczestniczyły w kręgu otwarcia, jest też trudniej znaleźć słowa podczas kręgu właściwego, co może wpływać na wydłużenie procesu. Zwykle przeżywają też one większe emocje, co też nie pomaga we wzajemnym usłyszeniu się i zrozumieniu.

Dlatego jest bardzo ważne, by każda osoba zaproszona do kręgu właściwego uczestniczyła wcześniej w kręgach otwarcia.

Jeśli podczas ostatniego zaplanowanego kręgu otwarcia ktoś powie, że jego zdaniem również osoba X powinna się znaleźć w kręgu, to sprawdzamy ze wskazaną osobą, czy rzeczywiście jest zainteresowana, i jeśli tak jest, to przeprowadzamy dla niej dodatkowy krąg otwarcia.

KRĄG WŁAŚCIWY

Krąg właściwy to spotkanie wszystkich osób, które wyraziły chęć kontynuacji po kręgach otwarcia.

Może odbyć się nawet chwilę po zakończeniu ostatniego z kręgów otwarcia, w praktyce jednak zwykle ustala się go na dzień następny. Dużo zależy od tego, czy jest to interwencyjne prowadzenie kręgu, czy są one wprowadzone jako system.

Ten etap składa się z trzech faz:

1. Wzajemne zrozumienie.
2. Odpowiedzialność osobista.
3. Uzgodnienie działań.

WZAJEMNE ZROZUMIENIE

To faza, w której zadajemy uczestniczkom/om specyficzne pytania.

„Co chciałbyś/ałabyś, żeby zostało usłyszane i przez kogo o tym, co się z tobą teraz dzieje w związku z tym wydarzeniem i jego konsekwencjami?”

Spróbujmy się przyjrzeć temu pytaniu punkt po punkcie.

„Co chciałabyś/ałabyś, żeby zostało usłyszane...”

Pytamy, co osoba chce, żeby zostało usłyszane, zamiast pytać, co chciałaby powiedzieć, żeby podkreślić, że na tym etapie chodzi właśnie o to, żeby osoby wzajemnie się usłyszały. Nie sztuką jest coś powiedzieć, ważne jest, żeby to, co powiemy, zostało usłyszane.

„...i przez kogo...”

Pytamy uczestniczki/ów, przez kogo chcą być usłyszani, aby później wskazana osoba mogła powtórzyć, co usłyszała. Ma to też znaczenie ze względu na to, że często przy konflikcie w grupie mamy do powiedzenia różne rzeczy, które chcemy, żeby szczególnie zostały usłyszane przez konkretną osobę.

To osoba mówiąca decyduje, przez kogo chce być usłyszana, my jako facylitatorki/rzy tego procesu nie próbujemy niczego narzucać, sugerować, zmieniać.

Czasem jest tak, że osoba mówi, że chce, by wszyscy ją usłyszeli. Wtedy możemy powiedzieć: „Okej, ponieważ jesteśmy tu wszyscy, to wszyscy mają szansę cię usłyszeć. Jednocześnie, czy możesz wybrać jedną osobę, która powtórzy to, co usłyszała?” Innym podejściem, również właściwym, jest pozwolenie, by powtarzały to kolejne osoby. Gdy to zrobimy, prawdopodobnie już przy trzeciej osobie ktoś, kto chciał, żeby każdy powtarzał, powie, że to już wystarczy. I z tego zdarzenia będzie się też uczyć cała grupa, że zwykle nie jest to potrzebne, aby usłyszane słowa powtarzało wiele osób.

„...o tym, co się teraz z tobą dzieje...”

W tej części ważne jest, że odnosimy się do tego, co dzieje się z uczestnikami teraz. Nie do tego, jak czuli się w przeszłości, tylko jak odbierają to zdarzenie obecnie. Dzięki temu osoby mogą wyrazić to, co teraz jest dla nich ważne, zamiast zajmować się tym, co już minęło.

„...w związku z tym wydarzeniem i jego konsekwencjami?”

Jest to przypomnienie, że zajmujemy się konkretnym wydarzeniem – tym ustalonym w ramach zgłoszenia. Czasem, zwłaszcza na początku procesu i kiedy jest to jeden z pierwszych kręgów w tej społeczności, pomocne jest w miejsce słów „tym wydarzeniem” wstawić konkretne wydarzenie, czyli np.:

„Co chciałbyś/ałabyś, żeby zostało usłyszane i przez kogo o tym, co się z Tobą teraz dzieje w związku z tym, że Piotr i Anna pomalowali ściany waszej klasy na kolor zielony i napisali na nich wstęp do Manifestu komunistycznego, oraz konsekwencjami tego wydarzenia?”

Po tym, jak jedna z osób się wypowie, pytamy się osoby wskazanej („przez kogo”):

„Co usłyszałaś/eś, że on/a powiedział/a?”

I po tym wskazana osoba mówi, co usłyszała. Nie chodzi tu o powtarzanie słowo w słowo, raczej o złapanie najważniejszych aspektów.

Po tym, jak wskazana osoba powtórzy, wracamy do osoby, która wcześniej mówiła, i zadajemy jej pytanie:

„Czy to jest to, o co ci chodziło?”

Jeśli tak, to świetnie, udało nam się przejść kawałek, jeśli nie, to dopytujemy:

„A o co ci chodziło?”. Czasem dopytanie nie jest potrzebne, bo osoba od razu sama podaje, czego jej zabrakło albo w czym została źle zrozumiana.

Po tym znowu pytamy osobę, która powtarzała:

„Co usłyszałaś/eś, że on/a powiedział/a?”

I powtarzamy ten proces do skutku. Wbrew pozorom zwykle nie trwa to długo.

Później sprawdzamy jeszcze z osobą mówiącą, **„Co jeszcze chciałbyś/łabyś, żeby zostało usłyszane?”**, i powtarzamy proces tyle razy, ile trzeba.

Kiedy osoba mówiąca wyczerpie już swoją chęć mówienia, pytamy:

„Kto teraz chciałby coś powiedzieć?”, a następnie przechodzimy kolejny raz przez te same pytania. Będzie to trwało dopóty, dopóki kolejne osoby będą chciały jeszcze coś powiedzieć. Nie ma też limitu, że można mówić tylko raz. Każdy może wypowiedzieć się tyle razy, ile będzie potrzebować.

Kiedy wszyscy już się wypowiedzą, jest czas na przejście do kolejnej fazy.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ OSOBISTA

To jest faza, w czasie której pomagamy uczestnikom/czkom nawiązać kontakt (połączyć się) z ich osobistą odpowiedzialnością. Teraz pytamy o moment, w którym czyn został dokonany: Co wtedy kierowało osobami? Co było dla nich ważne? Jakie były ich motywacje i pragnienia?

Dotyczy to każdej osoby w kręgu, nie tylko autora czynu.

Czasem jest tak, że ludzie zaczynają samodzielnie przechodzić do tej fazy.

Pytania, jakie pojawiają się w tej fazie, to:

Do autora/ki czynu: „**Co chciałbyś/ałabyś, żeby zostało usłyszane i przez kogo o tym, czego poszukiwałeś/aś w momencie, w którym wybrałeś/aś to działanie?**”.

Do pozostałych osób: „**Co chciałbyś/ałabyś, żeby zostało usłyszane i przez kogo o tym, czego poszukiwałeś/aś w momencie, w którym czyn miał miejsce?**”.

Dalej postępujemy podobnie, jak w poprzedniej fazie, czyli zadajemy pytania:

„**Co usłyszałeś/eś, że on/a powiedział/a?**”

„**Czy to jest to, o co ci chodziło?**”

I podobnie jak w poprzedniej fazie, pozwalamy osobom mówić tak długo, aż będą wypowiedziane i usłyszane wszystkie ważne aspekty.

UZGODNIENIE DZIAŁAŃ

Kiedy wszyscy już zostali usłyszani w kwestii tego, co dla nich ważne w związku z wydarzeniem, które było zgłoszone na krąg, nadchodzi czas, kiedy można zacząć szukać rozwiązań.

Ważne jest, aby nie próbować na siłę przyspieszać tego etapu. Można przejść do niego, kiedy wszyscy uczestnicy są na to gotowi. Jeśli choć jedna osoba jeszcze nie jest gotowa i chciałaby być usłyszana, nie można przejść do tej fazy.

Pytania, które zadajemy, uczestniczkom/om to:

„**Co chciałbyś/ałabyś, żeby się w związku tym następnie wydarzyło?**”

„**Co chcesz zaoferować?**”

„**O co chcesz poprosić?**”

Zwłaszcza te dwa ostatnie pytania są ważne. Odnoszą się do tego, co uczestnicy są gotowi zrobić albo o co chcą kogoś poprosić, a nie tylko do bliżej nieokreślonego oczekiwania, żeby coś się wydarzyło.

Odpowiedzią na pierwsze pytanie:

„Co chciałbyś/ałabyś, żeby się w związku tym następnie wydarzyło?”

mogłoby być np. „Chciałabym, żebyśmy się więcej nie kłócili”.

I jest to piękne pragnienie, marzenie – niestety pewnie mało realistyczne.

Ale kiedy zadamy pytania:

„Co chcesz zaoferować?”

„O co chcesz poprosić?”

odsyłamy już uczestników kręgu do zastanowienia się, co sami/e są gotowi/e zrobić albo co chcą, żeby zrobił ktoś inny.

Odpowiedzią na te pytania mogłoby np. być: „Mogę zaoferować, że kiedy ktoś się z kimś pokłóci, to mogę być osobą, która posłucha ich i pomoże określić, co jest dla nich ważne.” albo „Mogę zaoferować, że kiedy zauważę, że nasza dyskusja wymyka się nam spod kontroli, mogę powiedzieć jakieś słowo, które sobie ustalimy, a które będzie dla nas sygnałem, że warto się zatrzymać np. «pożar».”, „Chciałam poprosić, żeby były też inne osoby, które będą sygnalizować, że to jest chwila, kiedy potrzebujemy się w naszej dyskusji zatrzymać albo poprosić kogoś o pomoc.”

Tym, co jest istotne na tym etapie, jest pomoc uczestnikom w takim formułowaniu próśb i ofert, żeby były one możliwie najbardziej konkretne. Tu przydają się umiejętności z Porozumienia bez Przemocy – formułowania próśb przynoszących rozwiązania.

Takie prośby są:

- **konkretne**, im bardziej jasne i szczegółowe tym lepiej: gdzie, kto, kiedy, do kiedy, z kim, jak;
- **w języku pozytywnym**, czyli mówiące o tym, czego chcemy, a nie czego nie chcemy;
- **wykonalne**, czyli możliwe do zrealizowania ze względu na zasoby, możliwości, wiedzę danych osób.

Ustalenia, które na tym etapie zostaną dokonane, dobrze jest spisać wraz z terminami, w jakich mają zostać ukończone.

Kiedy grupa ma już zgodę co do zaproponowanych rozwiązań i znamy terminy wprowadzenia ich w życie, możemy zaplanować ostatni etap, czyli krąg zamykający. Termin ustala się na czas, kiedy powinno być zrealizowane ostatnie z ustaleń kręgu właściwego lub kiedy będą już w stanie poznać, że coś, co zostało wprowadzone jako stały element życia grupy, faktycznie przynosi spodziewane efekty i działa dla ich społeczności.

KRĄG ZAMYKAJĄCY

- To czas na sprawdzenie, czy wszystkie ustalenia z kręgu udało się wprowadzić, czy zadziałały one tak, jak uczestniczki/icy to sobie wyobrażali.
- To czas świętowania tego, co udało się zrobić, i potrzeb, które dzięki tym działaniom udało się zaspokoić,
- lub opłakiwania potrzeb, których nie udało się zaspokoić,
- i odnajdywania nowego znaczenia działań, które zostały podjęte, ale nie pozwoliły na zaspokojenie potrzeb,
- lub/i szukania nowych rozwiązań, które pozwolą zadbać o te potrzeby, którym nie udało się do tej pory sprostać.

CZAS – CZYLI ILE TO WSZYSTKO TRWA?

Często przed wprowadzeniem Kręgów Naprawczych jako systemu pojawia się obawa o to, ile to zajmie czasu.

Z pewnością więcej niż osądzenie i wydanie wyroku.

Ale pamiętajmy, że dzięki takim procesom uczymy dzieci i młodzież rozwiązywania konfliktów z uwzględnieniem racji wszystkich stron, uczymy, jak słuchać siebie nawzajem i jak szukać rozwiązań dobrych dla całej społeczności.

Kręgi otwarcia trwają przeciętnie 30-60 min. każdy, w przypadku dzieci młodszych z klas I-III mogą trwać nawet 10-15 min.

Krąg właściwy – tu najtrudniej jest określić, ile czasu może on zająć. Prowadziłam już kręgi, które zamknęły się w 30 min (ale to w społeczności, która przez ten proces przechodziła kolejny raz, zbudowała już zaufanie i do siebie nawzajem, i do procesu). Prowadziłam też kręgi właściwe, które składały się z 3 spotkań (3 godz., 3 godz. i 2 godz.).

Krąg zamknięcia – zazwyczaj trwa 30-60 min.

W warunkach szkolnych można prowadzić krąg w czasie godziny lekcyjnej lub blokowo w czasie dwóch godzin – przy większym konflikcie jest to zwykle lepsze rozwiązanie.

Czy warto ten czas poświęcić? Moim zdaniem tak, bo dzięki temu procesowi dzieci i młodzież uczą się, w jaki sposób rozmawiać ze sobą, żeby minimalizować ryzyko konfliktów. Zaczynają też stosować elementy kręgów w codziennej komunikacji w trudniejszych chwilach – choćby pytając się nawzajem, co usłyszeli i czy to jest to, o co drugiej stronie chodziło.

Samo wprowadzenie tych prostych pytań pomaga zapobiegać wielu konfliktom.

WYZWANIA PRZY STOSOWANIU KRĘGÓW NAPRAWCZYCH W SZKOLE

Stosowanie Kręgów Naprawczych w szkole może napotkać różne trudności i wyzwania w kontekście zarówno organizacyjnym, jak i społecznym.

Mogą to być m.in.:

Opór przed równością osób w kręgu. Szkoła jest miejscem hierarchicznym i o dość sztywnej strukturze. Aby zyskać równość w kręgu, dbamy o to, aby wszyscy uczestnicy zwracali się do siebie w ten sam sposób. Czyli albo wszyscy mówimy sobie po imieniu, albo wszyscy zwracamy się do siebie na „pan/pani”, albo szukamy jeszcze innej formy, która będzie akceptowalna dla każdej osoby w kręgu.

W mojej praktyce prowadzenia kręgów w szkole spotkałam się z tym, że na czas trwania kręgu nauczycielka i uczniowie/uczennice klasy III SP zwracali się do siebie „pani Magdo, panie Wojtku” – na początku część uczniów się z tego śmiała, ale potem mówili też, że czuli się poważnie traktowani i nie czuli, że ich nauczycielka ma jakieś ważniejsze zdanie niż oni.

Spotkałam się też z tym, że uczniowie klasy VII SP i ich nauczyciele zdecydowali się mówić na czas kręgu do siebie po imieniu. Po zakończeniu kręgu wrócili do zwykłego sposobu zwracania się do siebie. I chodzi właśnie o to, żeby znaleźć tę równą formę na czas kręgu, a nie o to, aby zmieniać jakość relacje czy tradycje danej szkoły.

Brak odpowiedniego wsparcia i szkoleń dla nauczycieli. Nauczyciele mogą nie mieć wystarczającej wiedzy i umiejętności w zakresie prowadzenia Kręgów Naprawczych. Brak odpowiedniego wsparcia i szkoleń może utrudniać skuteczne wdrożenie tej metody. Można się zniechęcić przy pierwszych problemach, można też pogubić się w strukturze, jeśli nie zrobiło się wcześniej odpowiednio wielu ćwiczeń.

Odporność na zmiany w kulturze szkolnej. Wprowadzenie Kręgów Naprawczych może być trudne w szkołach, gdzie istnieje silna tradycja stosowania tradycyjnych metod dyscyplinarnych. Może brakować wiary w to, że jest to narzędzie skuteczne, efektywne.

Brak zaangażowania uczniów/uczennic. Uczniowie/uczennice mogą być niechętni/e do udziału w Kręgach Naprawczych ze względu na obawy przed otwartością, strach przed osądem innych osób lub brak zaufania do procesu i osób go prowadzących.

Brak miejsca/przestrzeni. brak fizycznego miejsca, gdzie można przeprowadzić kręgi otwarcia i krąg właściwy. Szkoły borykają się z brakiem wolnej przestrzeni, może to być realna przeszkoda w zorganizowaniu takich spotkań.

NA CO WARTO ZWRÓCIĆ UWAGĘ

Mimo że w tej publikacji starałam się dokładnie opisać proces Kręgów Naprawczych, przestrzegam przed stosowaniem go tylko na jej podstawie. Zachęcam do wzięcia udziału w warsztatach i do doświadczenia na własnej skórze, jak działają kręgi, jak to jest słyszeć i zadawać te długie pytania, jak proces wpływa na uczestniczki/ków itd.

Zalecane jest też, żeby po warsztatach, zanim przeprowadzi się swój pierwszy „prawdziwy” krąg, przeprowadzić kilka lub nawet kilkanaście kręgów szkoleniowych. Tak by nabrać biegłości i pewności w tym, co się robi.

Można powiedzieć, że ten proces nie jest bardzo skomplikowany – Dominic Barter mówił, że krąg poprowadzić może każda osoba, która potrafi czytać i ma kartkę z pytaniami.

Z doświadczenia wiemy jednak, że przećwiczenie daje nam szansę przygotowania się na różne niespodziewane przypadki, a także zmianę nawyków.

Bo jeśli do tej pory w konfliktach przyjmowaliśmy rolę sędziego, to trzeba się nauczyć, jak przestać nim być i pozwolić grupie samodzielnie rozwiązać konflikt, tylko wspierając uczestników w tym, żeby wzajemnie się usłyszeli.

DLACZEGO MIMO WYZWAŃ WARTO WPROWADZAĆ KRĘGI NAPRAWCZE JAKO SYSTEM ROZWIĄZYWANIA KONFLIKTÓW W SZKOŁACH

Stosowanie Kręgów Naprawczych:

- pomaga zwiększyć wzajemne zaufanie w grupie;
- daje członkom społeczności większą jasność, jak reagować, kiedy pojawia się sytuacja konfliktowa;
- zwiększa poczucie bezpieczeństwa – za zajęcie się konfliktem nie grozi kara;
- zwiększa zaufanie, że konflikty można rozwiązać, że w różnych trudnych sytuacjach można się dogadać;
- pomaga w nauce współpracy i tego, jak w praktyce uwzględniać potrzeby swoje i innych, tak by jak najwięcej z nich było zaspokojonych.

Mam nadzieję, że ta krótka publikacja zachęci Państwa do dowiedzenia się czegoś więcej o Kręgach Naprawczych i do wprowadzania ich elementów lub całości jako systemu rozwiązywania konfliktów.

O AUTORCE:

Magdalena Wegner – certyfikowana trenerka NVC, nauczycielka uważności, mediatorka, socjoterapeutka

